

O'ZBEK VA INGLIZ MAQOLLARIDA "OILA" TUSHUNCHASINING QIYOSIY-SEMANTIK XUSUSIYATLARI

Normurodova Maftuna Zufar qizi

Student SamSFIL

Annotatsiya: Maqolada o'zbek va ingliz xalqlari og'zaki ijodiga mansub bo'lgan maqollarda "oila" tushunchasining ifodalanishi tadqiq etilgan. Ikki xil tizimli tillarda hayotiy qadriyatlar, qarindoshlik rishtalari va oilaviy muhitning o'xshash hamda o'ziga xos jihatlari misollar orqali yoritilgan.

Kalit so'zlar: lingvokulturologiya, oila tushunchasi, maqol, xalq og'zaki ijodi, qiyosiy tahlil, parema.

Abstract: This article explores the concept of "family" in Uzbek and English proverbs through a comparative-semantic analysis. The study highlights similarities and differences in family values, kinship relations, and cultural perspectives reflected in proverbs. The findings show that family is considered an important value in both cultures, despite certain national and cultural distinctions.

Keywords: family concept, paremiology, proverb, linguoculturology, comparative analysis.

1. Kirish:

Til har bir xalqning madaniy merosi, dunyoqarashi va ma'naviy qadriyatlarini o'zida mujassamlashtirgan muhim vositadir. Xalq og'zaki ijodining tarkibiy qismi bo'lgan maqol va matallar esa avlodlar davomida shakllangan hayotiy tajriba hamda donishmandlikni aks ettiradi. Oila jamiyatning asosiy tayanchi sifatida barcha xalqlar madaniyatida alohida ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, o'zbek va ingliz paremiologiyasida "oila" tushunchasining ifodalanishini qiyosiy tahlil qilish mazkur xalqlarning oilaviy qadriyatlari va madaniy qarashlarini chuqurroq anglash imkonini beradi.

2. Asosiy qism:

Ikki til materiallarini solishtirish jarayonida ularning ham mushtarak (umuminsoniy), ham o'ziga xos (milliy) qirralari namoyon bo'ladi.

A) Semantik jihatdan mos keluvchi paremlar.

Insoniyat uchun oilaviy baxt, o'z uyining tinchligi va nasl davomiyligi kabi tushunchalar umumiy qadriyat sanaladi. Shu sababli, ingliz va o'zbek tillarida bir xil ma'noni anglatuvchi variantlarni ko'rish mumkin:

O'zbek tilida: O'z uyim — o'lan to'shagim.

Ingliz tilida: East or West, home is best.

Tahlil: Mazkur maqollar o'zbek va ingliz xalqlarining uyga bo'lgan munosabatida umumiylik mavjudligini ko'rsatadi. Har ikki madaniyat vakillari uchun uy nafaqat yashash joyi, balki ruhiy osoyishtalik va xavfsizlik manbai sifatida baholanadi.

O'zbek tilida: Ota ko'rgan o'q yonar, ona ko'rgan to'n bichiq.

Ingliz tilida: Like father, like son. Like mother, like daughter.

Tahlil: Farzandlarning fe'l-atvori va hayotiy ko'nikmalari bevosita ota-onaning bergan tarbiyasiga va ularning genetik kelib chiqishiga bog'liqligi ko'rsatilgan.

O'zbek tilida: Qon qondan o'tadi (yoki Qonni suv bilan yuvib bo'lmas).

Ingliz tilida: Blood is thicker than water.

Tahlil: Qarindoshlik rishtalari va oilaviy bog'liqlik har qanday ijtimoiy munosabatlardan ko'ra mustahkamroq ekanini ifodalaydi.

O'zbek tilida: Yaxshilikni yaqiningga qil.

Ingliz tilida: Charity begins at home.

Tahlil: Ushbu paremlar oiladagi mehr-oqibat va yaqin insonlarga g'amxo'rlik qilish g'oyasini aks ettiradi. O'zbek xalq maqolida ona va farzand o'rtasidagi yaqinlik ta'kidlangan bo'lsa, ingliz maqolida inson avvalo oila a'zolariga e'tibor qaratishi lozimligi ifodalanadi

B) Lingvomadaniy va dunyoqarashdagi tafovutlar.

Tillar ijtimoiy tuzum va yashash sharoitlaridan ta'sirlangani bois, maqollarda ham milliy xarakter sezilib turadi:

Kollektivizmga qarshi Individualizm:

O'zbek xalqi qadimdan jamoaviy va katta oila bo'lib yashashga odatlangan. Shu bois maqollarda ham qarindosh-urug'chilik, mahalla-ko'yning tarbiyadagi o'rni yuqori baholanadi: "Bir bolaga yetti mahalla ota-onasi".

Aksincha, ingliz jamiyati ko'proq shaxsiy daxlsizlik va mustaqillikka tayanadi. Buni quyidagi maqolda yaqqol ko'rish mumkin: "Every man's house is his castle" (Har bir insonning uyi — uning qal'asidir). Ya'ni, inglizlar uchun oila va uy — tashqi dunyodan ajratilgan, daxlsiz shaxsiy hudud hisoblanadi.

Ota-onaga bo'lgan munosabat:

O'zbek paremiyalarida ota-onaga itoat qilish, ularning duosini olish muqaddas burch sifatida talqin qilinadi: "Ota rozi — xudo rozi". Ingliz xalq maqollarida esa ota-onaning o'rni hurmat qilingani holda, farzandning shaxs sifatida shakllanishi va uning hayotiy tajribasiga ko'proq amaliy yondashiladi.

Farzand tarbiyasi masalasi:

Har ikki xalq maqollarida farzand tarbiyasi muhim mavzulardan biri sanaladi. O'zbek paremlarida bolaning tarbiyasi butun oila va jamiyat mas'uliyati sifatida talqin qilinsa, ingliz maqollarida ko'proq shaxsiy mas'uliyat va mustaqil fikrlash qobiliyatini

shakllantirishga e'tibor qaratiladi. Bu holat ikki xalqning tarbiyaga oid qarashlaridagi ayrim farqlarni ko'rsatadi.

Oila konseptining umumiy ahamiyati:

Tahlil qilingan maqollar shuni ko'rsatadiki, oila tushunchasi o'zbek va ingliz madaniyatlarida eng muhim ijtimoiy institutlardan biri hisoblanadi. Maqollar orqali xalqning oila, ota-ona, farzand va qarindoshlik munosabatlariga bo'lgan munosabati namoyon bo'ladi. Shu sababli paremlar milliy madaniyat va qadriyatlarni o'rganishda muhim manba vazifasini bajaradi.

3. Xulosa:

Tahlil natijalari shuni ko'rsatadiki, o'zbek va ingliz maqollarida oila eng muhim ijtimoiy qadriyatlardan biri sifatida talqin qilinadi. Har ikki xalq paremlarida uy, ota-ona, farzand tarbiyasi va qarindoshlik munosabatlari yuksak baholanadi. Shu bilan birga, ayrim maqollarda milliy mentalitet va tarixiy turmush tarzining o'ziga xos jihatlari ham namoyon bo'ladi. O'zbek paremlarida jamoaviylik va qarindoshlik aloqalari ustuvor bo'lsa, ingliz maqollarida shaxsiy mustaqillik va xususiy makon tushunchalari ko'proq aks etadi. Bunday qiyosiy tadqiqotlar turli madaniyatlarning umumiy va farqli jihatlari aniqlash hamda madaniyatlararo muloqotni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati / References:

- [1] Ashurova, D. U., Galiyeva, M. R. (2018). Kognitiv tilshunoslik. Toshkent: Vneshinvestprom.
- [2] Sodiqova, M. (2019). O'zbek paremiologiyasining lingvokulturologik asoslari. Toshkent: Akademnashr.
- [3] Mamatov, A. (2012). Frazologik va paremiologik birliklarning lingvomadaniy xususiyatlari. Farg'ona: Farg'ona davlat universiteti.

- [4] Shomaqsudov, Sh., Shorahmedov, Sh. (2001). Hikmatlar xazinası: O‘zbek xalq maqollari izohli lug‘ati. Toshkent: O‘zbekiston milliy ensiklopediyasi.
- [5] Mieder, Wolfgang. (2004). Proverbs: A Handbook (Maqollar: Qo‘llanma). Westport, Connecticut: Greenwood Press.
- [6] Speake, Jennifer. (2015). The Oxford Dictionary of Proverbs (Oksford maqollar lug‘ati). Oxford: Oxford University Press.
- [7] Flavell, L., Flavell, R. (2011). Dictionary of Proverbs and Their Origins (Maqollar va ularning kelib chiqishi lug‘ati). London: Kyle Cathie.